

TÜRK AİLE YAPISININ DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ VE BU DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜME ETKİ EDEN UNSURLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ*

CHANGE AND TRANSFORMATION OF TURKISH FAMILY STRUCTURE AND EVALUATION OF THE ELEMENTS THAT AFFECTING THIS CHANGE AND TRANSFORMATION

Yrd. Doç. Dr. Fatma YAŞAR EKİCİ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği ABD

Özet

Birbirlerine doğrudan akrabalık bağıyla bağlı olan, yetişkin üyelerin çocuklara bakma rolünde olduğu bir insan topluluğu olarak tanımlanabilen aile, toplumun en küçük yapı taşıdır. Aile, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve benzeri yönleri bulunan toplumsal bir birimdir. Bunun yanında, aile geçmişten günümüze toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi değerleri kuşaktan kuşağa aktarır. Aile, ülkelerde ve dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümlerin etki ve sonuçlarının en belirgin olarak izlendiği toplumsal kurumların başında gelmektedir. Bu gerçekten yola çıkılarak Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için konuyla ilgili kaynaklara ve verilere ulaşılarak alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma ile ilgili kitap, tez ve raporlar incelenmiş elde edilen veriler sistematik bir biçimde bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Bulgular arasında ilişkilendirme yapılarak, yargılar oluşturularak, değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmada Türk aile yapısının değişim ve dönüşümüne etki eden başlıca unsurların göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesi olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu unsurlar açıklanmıştır. Tüm değişim ve dönüşümlere rağmen sonuç olarak görülmektedir ki; Türk toplumu hem çağdaş hem de geleneksel özelliklerini aile yapısında korumaya devam etmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, evlilik sistemi ve kadının annelik rolünün önemi bu özellikler arasında sayılabilir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Türk Aile Yapısı, Değişim, Dönüşüm

---

* Bu makale, Kocaeli Üniversitesi'nde düzenlenen 23. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (4-6 Eylül 2014)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Abstract

Family that can be described as a group of people that are directly connected with the bond of kinship and that adult members has a role of looking at the children is the smallest building block of society. Family is a social unit that has biological, psychological, economic and legal aspects. Besides, the family transfers material and moral values that were created in society from generation to generation. The impact and the results of changes and transformations occurring in the countries and the world can be observed at the family, obviously. In this research, explaining change and transformation of Turkish family structure and evaluating the elements that affecting this change and transformation were aimed. Document review method that is one of the qualitative research methods was used at the research. Field survey was carried out by searching relevant resources and data. Books, thesis, and reports related with the research were surveyed and the data obtained were integrated sistematically. Evaluation was made by associating findings and by creating judgements. At the end of the research it was found that the leading elements affecting change and transformation of Turkish family structure were migration, poverty, social values, technology and working of the women and this elements were explained. Despite all the change and transformation, as a result, it is seen that Turkish society continues to protect both contemporary and traditional properties by its family structure. Solidarity, cooperation, marriage system and the importance of the role of the women's motherhood are among these properties.

Key Words: Family, Turkish Family Structure, Change, Transformation

GİRİŞ

Aile, en genel anlamıyla 'toplumun en küçük yapı taşı' olarak tanımlanmaktadır. Aile; evrensel bir kurum olmasına rağmen modern toplumun aile tanımı ile geleneksel toplumun aile tanımı birbirinden farklıdır. Bu farklılığın temeli aileye yüklenen işlevlere ve beklentilere dayanmaktadır (Bozkurt, 2005, s.259). Bu çerçeveden değerlendirildiğinde aile; birbirlerine doğrudan akrabalık bağıyla bağlı olan, erişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insan topluluğu (Giddens, 2000, s.173) olarak tanımlanabildiği gibi biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birim (Sayın, 1990, s.2) olarak da tanımlanabilir.

Aile, bütün toplum tiplerinde önemli bir sosyal kurum olarak karşımıza çıkar (Doğan, 2000, s.167-206; Erkal, 1999, s.100-113; Giddens, 2000, s.147-180; Arslantürk, Amman, 2001, s.289-304; Ozankaya, 1999, s.357-403). Aile, üyelerinin barınma ve bakım gibi fiziksel, sevgi ve şefkat gibi duygusal, öğrenme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılar (Birekul ve Yılmaz, 2001, s.104). Bireysel ve toplumsal ihtiyaçları ilk elden karşılayan aile kurumu, toplumun diğer kurumlarıyla etkileşim içerisindedir. Aile kurumu,

toplumun diğer kurumlarına uzanır, onlarla birleşir, onlara fonksiyonel kanallar uzatır, kendisini duyurur ve sosyal kurumları da kendi bünyesinde duyar (El-Ati-2000, s.35).

Temel toplumsal birim olan ailenin hem yapısını hem de onda meydana gelen değişimi açıklamak için farklı yaklaşımlar devreye girmiştir. Bu yaklaşımlar ve aile ile ilgili söylemlerine kısaca değinmek yerinde olacaktır:

Sembolik Etkileşimci Yaklaşım ve Aile: Bu yaklaşımı sosyolojiye taşıyan en önemli savunucuların başında George Herbert Mead ve onun öğrencisi Herbert Blumer gelmektedir. Herbert Mead'in izleyicisi olarak Blumer'in temel iddiası, insanların öncelikle karşılındakinin davranışını yorumladıkları ve daha sonra eyleme karar verdikleri yönündedir. Ona göre insanlar araya yorum süreci girmeden doğrudan eyleme geçmezler. Bu yorumlama ve anlamlandırma sürecinde ise, semboller ve işaretler önem kazanır. Bu yüzden bu yaklaşıma sembolik etkileşimcilik denilmiştir. Aile içindeki ilişkilerin sürekli olarak değişen yönüne dikkat çeken ve bundan dolayı da ailenin yeniden tanımlanması gerektiğini savunan sembolik etkileşimci kurama göre tüm dünyadaki geleneksel anlayış aile birliğinin bir kez kurulduktan sonra yaşam boyu sürdürülmesidir. Bu anlayışla uyumlu olarak boşanmalar ise ahlaken kabul edilmesi güç olmanın yanı sıra toplumun genel değer yargılarına bir meydan okuma ya da ebeveyn olarak sorumluluklardan kaçma olarak görülür. Ancak geleneksel birçok değer ve tutumlardaki genel değişimlere bağlı olarak aile konusundaki sembol ve değerlerde de bazı değişimler olduğunu da kabul etmek gerekir (Kalkıner ve Kasapoğlu, 2011, s.5)

Fonksiyonalist/İşlevselci Yaklaşım ve Aile: Bu yaklaşım toplumu birbiri ile ilişkili parçaların görev yaptığı bir sistem olarak görür. Parsons, toplumun koruyucu, bütünleştirici, yönlendirici ve uygulayıcı alt sistemlerden oluştuğunu savunur. Aile de bu bağlamda toplumun bütünlüğünü sağlayan bir kurumdur (Kalkıner ve Kasapoğlu, 2011, s.9) İşlevselcilere göre yaşamak için toplum belirli ihtiyaçları karşılamak ya da belirli işlevleri görmek zorundadır. Aslında İşlevselcilerin aileye bakışı da onun toplumun diğer kısımlarıyla olan ilişkisi üzerinde odaklanır. Özellikle ailenin toplum refah ve mutluluğuna yaptığı katkı ile ilgilenilir. Her ne kadar çeşitli sosyokültürel yapılarda farklı biçimler olsa da dünyadaki tüm toplumlarda aile evrensel olarak bulunur. Bunun sebebi, tüm toplumların refahı için temel olan altı ihtiyacı karşılamasıdır. Bunlar sırasıyla ekonomik üretim, çocukların toplumsallaşması, hasta ve yaşlı bakımı, eğlenme, cinsel denetim ve üremedir. İşte bu ihtiyaçların karşılanmasını garanti altına almak için her toplumda aile vardır. İşlevselci yaklaşımda toplumdaki değişimlere bağlı olarak aile yapısında da değişimler olduğu kabul edilir. Örneğin, sanayi öncesi toplumda, aile temel üretim birimi olduğundan ve emek yoğun üretim yapıldığından geniş aileye ihtiyaç vardı. Fakat bunun aksine sanayi toplumu ortak bazı değerleri paylaşan vatandaşlardan oluşan bir yapıyı gerektirdiğinden sanayi toplumunda çekirdek aile, çocukların toplumsallaşması ve erişkinlerin istikrar kazanması gibi iki temel işlevi görmekten sorumlu birim olarak varlık göstermiştir.

Sanayi öncesi toplumda geniş ailede akrabalar veya üyesi olunan kabile/aşiretin üyeleri tarafından toplumsallaşan çocuklar, artık çekirdek ailede sosyal bir varlık olmayı öğreneceklerdir. Erişkinler de daha önceki dönemlerin hiçbirinde yaşanmayan şekilde sanayi toplumunun acımasız çalışma koşullarında geçim derdine düşerek kentlerde son derece büyük gerginlikler içinde yaşadıklarından, aile, üyelerinin sorunlarını çözümlenerek onlara istikrar kazandırma işlevini üstlenmektedir (Kalkiner ve Kasapoğlu, 2011, s. 11).

Çatışmacı Yaklaşım ve Aile: Çatışmacı yaklaşım ve kuramlar, toplumdaki gruplar ve sınırlar arasındaki sosyal, siyasi ve maddi eşitsizlikler üzerinde vurgu yaparak mevcut sosyo-politik sistemi eleştirirler. Çatışmacılar özellikle sınırlar arasındaki güç mücadelesi ve birbirine tarihsel olarak karşıt olan hâkim ideolojiler üzerinde dururlar. Çatışma kuramcıları, aile içi eşitsizlik ilişkilerine ve özellikle kadının erkek egemen bir yapıdaki zayıflatılmış konumuna odaklanırlar. Onlara göre toplumda kadınlar erkeklerin egemenliği altında istismar edilmektedir. Bu bağlamda Çatışmacılar, evliliği toplumdaki eşitsiz erkek egemen ilişkinin muhafazasını temin eden bir araç olarak görürler. Bunun ötesinde kadının bir mülk olarak bir erkekten diğerine, diğer bir ifade ile babadan kocaya geçtiğini iddia ederler. Kuşaklar boyunca kadın önce babasının sonra erkek kardeş ve kocasının ihtiyaçlarını karşılamaktan sorumlu tutulmuştur. Ancak kabul etmek gerekir ki, günümüzde artık bu bağımlılık/tâbi olma ilişkisi köklü bir değişim içine girmiş bulunmaktadır. Çünkü gittikçe artan sayıda kadın ev dışında çalışarak ve dolayısıyla kamusal alana girerek daha önce kaçınılmaz görerek boyun eğdiği koşullara itiraz etmeye başlamıştır. Sonuç olarak güç ve eşitsizlik ilişkilerinde ortaya çıkan değişimler boşanma oranlarını da etkilemiştir. Kadının ev dışında çalışması ve kadın haklarını savunan örgütler arttıkça, kadın hakları ve sorumluluklarına ilişkin geleneksel dengeler de sarsılmaya başlamıştır. Ailede çatışma erkeğin azalan gücünü içine sindirememesi kadar kadının evlilikte erkeğin gücünü paylaşmaya yanaşmamasına içerlemesi ve hatta kızarak tepki göstermesinden kaynaklanmaktadır (Karkiner ve Kasapoğlu, 2011, s.15).

Ülkelerde ve dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümlerin etki ve sonuçlarının en belirgin olarak izlendiği toplumsal kurumların başında ailenin geldiği gerçeğinden yola çıkılarak Türk aile yapısının küresel ve yerel planda var olagelen her türlü değişim ve dönüşümün ne şekilde etkisi altında kaldığı ile ilgili alan yazın taranmış ve Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma için konuyla ilgili kaynaklara ve verilere ulaşılarak alan yazın taraması yapılmıştır. Araştırma ile ilgili kitap, tez ve raporlar incelenmiş elde edilen veriler sistematik bir biçimde bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

İSLAMİYET ÖNCESİ DÖNEMDEN CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR GEÇEN SÜREÇTE TÜRK AİLESİ VE BU SÜREÇTE TÜRK AİLE YAPISINDAKİ DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMLER

Bu bölüm, İslamiyet öncesi dönemde Türk ailesi ve İslamiyet etkisindeki Türk ailesi olmak üzere iki kısımda ele alınmıştır.

İslamiyet Öncesi Dönemde Türk Ailesi

İslamiyet öncesi dönem, Türk olarak bilinen ilk topluluk olan Hunlardan itibaren M.Ö. 300'lerden başlayarak, yaklaşık M.S. 10. yüzyıla kadar on üç asırlık bir dönemdir ki bunun da bilinmeyen tarih öncesi de vardır (Türköne, 1995, s.67).

Türk kültür tarihi dikkatlice tetkik edildiğinde orada büyük bir zenginlik ve çeşitlilik göze çarpar. Fakat tüm bu zenginlik ve çeşitlilik, karmaşık ve anlaşılmayan bir yapı arz etmekten ziyade, bir bütün içerisinde birbiriyle bağlantılı ve uyumlu gözükmektedir. Türk kültüründe devletin ve toplumsal hayatın esasını aile düzeni oluşturmaktadır (Onay, 2012, s.355).

Eski Türk toplumunda ilk sosyal birlik aile idi. Aile, eski Türk toplumunun çekirdeği konumundaydı. Türklerin, dünyanın dört bucağına dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri büyük ehemmiyetten ileri gelir ki, bunun bir delili Türk dilinde, başka milletlerde rastlanmayan zenginlikte mevcut olan akrabalık nüanslarının karşımıza çıkmasıdır. (Kafesoğlu, 1997, s.227).

Eski Türklerde Türk devlet töresinin kendine özgü özellikleri ile Eski Türk aile yapısı arasında yakın bir ilişki gözlemlenmektedir. Türklere göre gök kubbe devletin, çadır ise ailenin birer örtüsü ve kubbesi gibi idi. Gök kubbesi altında devlet, çadır kubbesi altında ise aile düzeni yer alıyordu. Bu sebeple Türklerde Devlet düzeni ile aile düzeni arasında benzerlik çok canlı idi. Nitekim Türk ailesinde koca-karı münasebeti ile devlette görülen kağan-katun hukuku arasında pek fark yoktur. Aile fertleri arasında sosyal ve hukuki denge varsa, toplumu oluşturan bireyler arasında da siyasi, sosyal ve hukuki denge var demektir. Bu itibarla, Türk ailesinin temelinde görülen hukuki ve sosyal ortam, hiç şüphesiz en yüksek devlet düzeninde de kendini göstermektedir (Eröz, 1977, s.17).

Eski Türk toplumunda dikkat çeken en önemli noktalardan biri de kadına verilen ehemmiyettir. Eski kavimler içinde hiçbir kavim Türkler kadar kadına hak vermemişler ve saygı göstermemişlerdir (Gökalp, 2005b, s.67). Eski Türkler' de tek eşlilik hâkimdi. Gelenekler zorunlu bir iki durum haricinde çok eşliliğe müsaade etmezdi. Bu haller çocuğu olmama, hasta olma durumları idi. Eski Türkler' de kadın devlet yönetiminde, toplum menfaatlerinde, aile içinde ve ekonomik hayatta eşi ile eşit söz hakkına sahip ve eşi kadar işin içindedir (Avcı, 2010, s.87-109).

Ziya Gökalp (2007), İslamiyet öncesi Türk ailesini boy, sop, soy, pederi ve izdivaci olmak üzere 5 grupta tasnif etmiştir. Buna göre; aşiret ya da klan denilen boy; anne veya baba yoluyla aynı atadan geldiğine inanan, aynı kültürü paylaşan ve aynı coğrafi alanı kullanan, bu yüzden aralarında sıkı bir birbirine bağlılık ilişkisi görülen küçük insan topluluğudur (Demir ve Acar, 1998, s.31). Sop eski Türkçede adaş, hem-

nam anlamındadır. Sopun boydan farkı ekonomik zorunluluklar yüzünden nesepece birbirine yakın akrabaların yanında yabancılarını da bünyesinde barındırmasıdır. Sop'ta ferdi akrabalık yerine toplumsal akrabalık mevcuttur. Soy, bir büyük babanın çevresinde birey ve aileler topluluğudur. Soy birliği büyük babanın ölümünden sonra da devam eder. Bu kez soyun başına soyun en yaşlısı geçer (Gökalp, 2005a). Soy büyük bir daire olduğu için kendi içinde orta aileler ayrılır. Bunlara "pederi" aile denir. Bu aile soyun parçalara ayrılmış yeni bir şeklidir. İzdivaci aile ise evlenme sonucu oluşan ailedir. Türkler izdivaca "evlenmek", "ev-bark" sahibi olmak derler. Bark ise Orhun abidelerinde "mabet" adını alır. Bu anlamda evlilik eski Türklerde kutsal bir güvenceye kavuşmuştur. Bütün insan cemiyetlerinde evliliğin dini bir tören sonucunda gerçekleşmesi bu müessesenin göze çarpan en önemli vasfıdır (Cebeci, 2009, s.83).

İslamiyet öncesi Türk ailesinin genel özelliklerine bakıldığında; ailenin hiyerarşik yapısında gücü ve otoriteyi elinde bulunduran kişinin baba olduğu ve aile içindeki himayeci örgünün, siyasal sistemi de belirleyen bir karaktere sahip olduğu göze çarpmaktadır (Eröz, 1991, s.3-6).

İslamiyet öncesindeki Türk ailesi için büyüyüp yetiştikleri ve baba ocağı (törkün) dedikleri aile çok önemliydi. "Ocağın ateşinin hiç sönmemesi", dirliğin sürdürülmesi gerekirdi. Bunun için, büyük ve ortanca kardeşler evlenip "ocak"tan ayrılırlar, ancak küçük kardeş kalırdı. Belirli aralıklarla, tüm kardeşler aileleriyle birlikte, baba ocağında toplanırlar, "ataya (babaya) saygı törenleri" yapılırdı. Türkler, yurtları gibi baba ocaklarını da asla unutmazlar, çok uzakta bile olsalar, ona olan saygılarını, güçlü bir bağlılıkla sürdürürlerdi (Gökalp, 2001, s.178).

İslamiyet Etkisindeki Türk Ailesi

İster bireysel ister toplumsal olsun, din değiştirme, hayatta karşılaşılabilecek en önemli olaylardan biridir. Girilecek din İslam olduğunda bu kabul için ihtida terimi kullanılmaktadır. Din değiştirme, değişik şekil ve şartlarda gerçekleşen ve farklı neticeler ortaya çıkaran son derece kompleks yapıya sahip bir gelişmedir. Zira kişinin bağlanmış olduğu dini bırakarak başka bir dine geçmesi bazen duygusal, bazen entelektüel, bazen de her ikisinin değişik oranlarda rol oynadığı sebep ve problemlere bağlı olarak gerçekleşebilir (Lofland and Skonovd, 1981, s.376-9).

Türklerin İslam dinine geniş çapta ihtidaları X. yüzyıldan itibaren ve esasen bu dönem Türklerin arasında İslamlaşma olayının hızlandığı ve aynı zamanda siyasi hâkimiyetin bağımsız devletlere dönüştüğü devre olarak da karşımıza çıkmaktadır (Danışmend, 1994, s.222). Türkler arasında İslamiyet'in, devlet ve halk olarak, ilk defa kabulü sanıldığı gibi, Karahanlılar'a değil, İtil (Volga) Bulgarlarına aittir. Nitekim, Uygur hanının Mani, Hazar hanının Musevi ve Tuna Bulgar hanının da Hıristiyanlığı resmen kabulünden bir müddet sonra da İtil Bulgar hükümdarı gerek devlet gerekse halk olarak İslam'ı din olarak seçmişlerdir (Turan, 1999, s.152). Karahanlı Devleti'nin hakani olan Satuk Buğra Han'ın İslam dinini kabulü ise Türkler arasında İslam dininin yayılmasında bir milat olarak kabul edilebilir (Yıldız, 1981, s.298). Satuk Buğra Han'ın Müslüman olduktan sonra İslam dininin Türkler arasında yayılması yönünde çok

büyük çabaları olmuştur. Onun şahsında İslam dini doğuda Asya bozkırlarında ve göçebe Türkler arasında çok büyük itibar görmüş ve önemli sonuçlar elde edilmiştir (Kitapçı, 1995, s.238). Karahanlılar döneminde eski Türk kültürü ve medeniyeti ile İslam kültürü ve medeniyetinin ve onun özellikle İran ve Arap unsurlarının karışıp kaynaşmasını, sosyo-kültürel hayatın hemen her alanında gözlemek mümkündür (Günay-Güngör, 1999, s.306).

İslamiyet etkisindeki Türk ailesine bakıldığında, din değiştiren tüm toplumlarda olduğu gibi Türklerde de bazı değişimlerin yaşandığı görülür. Yeni dinin getirdiği en önemli değişiklik ise şüphesiz dünyayı algılama ve yaşama biçimidir. İslamiyet ve değişen siyasal coğrafi şartlarla birlikte göçebe hayattan yerleşik hayata geçen Türklerin aile yapısında da kimi değişiklikler olmuştur (Güngör, 199, s.425).

İslamiyet etkisindeki Türk aile modelindeki en dikkat çekici değişimin Osmanlı Devleti'nde gerçekleştiği söylenebilir. Osmanlı aile yaşamındaki farklılıkların dini olmaktan çok bölgesel, hatta etnik olmaktan çok coğrafi olduğu yaygın bir kanıdır (Ortaylı, 2009, s.18). Osmanlı ailesi için denilebilir ki; aile, bireyin hayatında bağlarının kopmayacağı temel ve tek kurumdur. Bütün sorunların çözüldüğü makam ve destek burada bulunur. Boşanma hiçbir dinin hoş karşılamadığı ve ailenin korunmasının ilke edilmesi en çok dikkat edilen konuların başında gelmektedir. Bu ilkeler din, dil, ırk vb. bütün farklara rağmen bütün "Osman Ailesi" için söylenebilecek özelliklerdir (Doğan, 2001, s.57). Diğer Müslüman Türk ailelerinden farklı olarak Osmanlı ailesi denilen kurum, sadece Orta Asya'dan gelen Müslüman aileleri bünyesinde barındırmaz. Beraberinde Hristiyan ve Yahudi ile Rum, Ermeni vb. ırklardan gelen tebaasını da kapsamaktadır. Bu yüzden Osmanlı ailesi dediğimiz kavram, imparatorluğun sınırları içerisinde çoğu yerde birlikte yaşayan dini farklı haneyi anlatmaktadır (Ortaylı, 2009, s.18). Toplumsal yapı bu çeşitliliğin üzerine iki toplumsal kategori oluşturmuştur: Askerîye ve Reâyâ (Doğan, 2001, s.45) Askerîye bugünkü anlamda kamu görevlileridir. Vergi vermekle yükümlü olanların tümünü de Reayâ denilmiştir. Osmanlı ailesi'nin, çok kültürlü böyle bir toplumsal yapıdan etkilendiği muhakkaktır. Osmanlı Ailesinde "millet" sözcüğü, dini bir aidiyeti de muhtevasında barındırır. Ancak bu, milletin bugünkü İngilizce karşılığı "nation" anlamında değildir (Ortaylı, 2009, s.27). Millet Osmanlı için; sosyal bir yapılanmayı, bir ruh halini ve tebaanın birbirine bakışını ifade eder. Konu ile ilgili belirtilmesi gereken bir diğer kavram ise "cemaat" tir. Osmanlıda birey, doğduğu cemaatin kurallarına göre günlük hayatını şekillendirir, evlilikler cemaat içerisinde olmaktadır. Cemaat dışı evlilikler hoş görülmez. Bir Müslümanla Hristiyan arasındaki evliliklerin hoş görülmediği gibi aynı dinden olsalar dahi Bir Rum ile bir Ermeni'nin evliliği de cemaatler arasında gerilime neden olmaktadır (Bilgin, 2003, s.92).

KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE AİLE YAPISININ DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜ VE BU DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜME ETKİ EDEN BAŞLICA UNSURLAR

Yeni Türk Devleti'nin kuruluşuyla birlikte gelişen tüm siyasi, toplumsal ve ekonomik olaylar, Türk ailesini de etkilemiş ve Türk ailesinin yapısında değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Literatürde bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurlar incelendiğinde başlıca 5 unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesidir.

Göç

Coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplumsal yapıyı değiştiren nüfus hareketleri (Özer, 2004, s.11) olarak tanımlanan göç, toplumsal ve ekonomik değişimlere bağlı olarak ortaya çıktığından bir sonuç, toplumsal ve ekonomik değişimlere katkıda bulunması dolayısıyla da bir nedendir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s.250). Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan sanayileşme sürecine paralel olarak toplumsal birtakım değişimler yaşanmıştır. Bu değişimin en önemli nedenlerinden birisi de kırsal göçtür (Işık, 2005; Güreşci, 2009; Güreşci, 2010; Güreşci, 2011). Kırsal göçün aile üzerine etkisi, özellikle kendisini kentsel bölgelerde göstermektedir. Kırsal göçle birlikte aile fertleri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler azalmış, çekirdek aile tipi hatta bireysel yaşam tipi fertler arasında tercih edilmeye başlanmış, aile içi şiddet ve çocuk iş gücünün çalıştırılma yoğunluğu artmış, (özellikle ekonomik nedenlere bağlı olarak kentsel bölgelerdeki varoşlarda daha sık rastlanmaktadır.), geleneksel Türk aile tipi yerine birbiri ile daha az hiyerarşik ve geleneksel ilişkiler içerisindeki aile tipleri ortaya çıkmış ve kadının aile içerisindeki rolü ve fonksiyonu çalışma hayatına katılımı ile değişmeye başlamıştır (İlkaracan ve İlkaracan, 1998; Gürbüz, 2007; İçli, 1999; Yenigül, 2005; Turan ve Beşirli, 2008; Kaygalak, 2006).

Cumhuriyet Dönemindeki en önemli değişim, ailenin yapısında gerçekleşen köyden kente göçle birlikte geniş aileden çekirdek aileye geçiştir. 1927 yılında nüfusun yüzde 75,8'i kırsal (10 binden az nüfuslu), yüzde 24,2'si kentsel alanlarda yaşamaktaydı. Bugün bu oran tam tersine dönmüştür. 2012 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun yüzde 22,7'si (17.338.563) kırsal alanda (belde ve köyler) yaşarken, yüzde 77,2'si (57.385.706) kentsel (il ve ilçe merkezleri) alanlarda yaşamaktadır. (http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi)

Türkiye'de özellikle 1950'li yıllarla birlikte, toplumsal hizmetler açısından kırsal kesimler ne ölçüde yoksun bırakılmışsa, kentlerin de o ölçüde donatıldığı söylenmektedir (Öz, 1978, s.26). Özellikle, İstanbul gibi sosyal ve kültürel altyapısı güçlü olan kentlere doğru yapılan göçlerin bir nedeni de, göç etmek isteyenlerin bu kentlerin sosyal, kültürel ve diğer benzer hizmetlerinin çekiciliğine kapılarak bu hizmetlerden yararlanmak istemeleridir. Bu çekici unsur, daha çok orta ve üst gelir gruplarındaki ailelerin büyük kentlere göç etmelerini ifade etmektedir (Kocaman ve Beyazıt, 1993, s.2).

Türkiye’de dış göçler, özellikle aile birleşmeleri yönünden, Avrupa’daki Türk işçilerin evlenecekleri eşleri Türkiye’den seçmeleri ve eşini de belli bir süre aile birleşmesi yoluyla Avrupa’ya getirmesi şeklinde olmuştur. ‘Gurbetçi’, ‘Alamancı’ diye de adlandırılan bu aileler, çocuklarının içine doğduğu ‘yabancı’ kültürün etkisi nedeniyle, kuşaklar arası kültür çatışması yaşamıştır.

Yoksulluk

Yoksulluk sebebiyle aile içinde çalışan bireylerin artması, sosyal hayatın aile dışına taşınmasına sebep olmaktadır. Yeni bir dünyaya adım atan bireyin sosyalleşme süreci içerisinde ailesinden uzaklaştığı sıkça görülen bir durumdur. Yoksulluğun aileye bir diğer açıdan etkisi ise bireylerin çalışma zorlukları ile ailelerinden ayrılmalardır. Köyde ekonomik sıkıntılar yaşayan aileler çare olarak çocuklarını kente göndermekte, kentte çalışmaya başlayan çocukların ise köye tekrar dönmedikleri, ailelerinden uzakta hayatlar kurdukları bilinmektedir (Düzenli, 2011, s.61).

Toplumsal Değerler

Toplumsal değerler, toplumsal yapı ve toplumsal düzenin devamlılığı için çok önemlidir. Aile, din, hukuk, eğitim, ekonomi gibi kurumlar toplumsal değerlerin etkisi altında şekillenir. Toplumsal kurum ve gruplar sayesinde toplumsal değerler kuşaktan kuşağa aktarılır.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne yapılan "Türkiye'de Aile Değerleri" (2010) araştırması, günümüz Türkiye’sinde değişim ve dönüşüme bağlı olarak şekillenen değerler değişimini de gözler önüne sermektedir. Araştırma sonucunda görülmüştür ki, araştırmaya katılanların; % 83,7’si maddi ve manevi sorunlar olduğunda ilk olarak aileye başvurulması gerektiğini düşünmektedir. Ailesinin iyiliği için her türlü sıkıntıya katlanabileceğini ifade edenlerin oranı ise yüzde 90,3’tür. Katılımcıların yaklaşık 4’te 3’ü aile içi sorunların eşler arasında çözülmesini gerektiğini belirtirken, görüşülenlerin yüzde 66,3’ü aile büyüklerine duyulan saygı nedeniyle aile içi ilişkilerin eşler kadar anne babaları da ilgilendirdiğini savunmaktadır. Katılımcıların tamamına yakını, çocuklarının kendi ayakları üzerinde duracak şekilde yetiştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların yüzde 83,7’si çocukların evleneceği eşi kendisinin seçmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmaya göre, erkek çocuğun aileye itibar kazandırması anlayışı Türk ailesinde artık kabul görmemektedir. Katılımcıların yüzde 56,1’i "Erkek çocuk sahibi olmak daha çok itibar kazandırır" ifadesine katılmamıştır. Görüşülenlerin yüzde 64,4’ü çocuk eğitiminde dayacağı etkili bir yol olarak da görmemektedir. Evlilik, sadakat ve eşler arasındaki ilişkiye yönelik ifadelerin de incelendiği çalışmada, katılımcıların; yüzde 89’u evliliğin temelinde sadakat olduğuna inanmaktadır. Sadakati zedeleyici davranışlar hem erkekler hem de kadınlar için uygun görülmezken, "Kadının aldatması asla affedilemez" ifadesi % 82,4, "Erkeğin aldatması asla affedilemez" ifadesi ise yüzde 72,2 oranında desteklenmiştir. "Evli de olsa erkekler çapkınlık yapabilir" görüşün ise katılımcıların yüzde 20,3’ü destek vermiştir. Evlenmeden çocuk sahibi olma fikrine katılımcıların % 82,4’ü karşı çıkmıştır. Görüşülenlerin yüzde 79,7’si de nikâhsız birlikte

yaşayabilme durumunu kabul etmemektedir. Katılımcıların yüzde 50,8'i "Bir kadının asıl görevi çocuk bakımı ve ev işleridir" görüşünü desteklemektedir. Öte yandan, görüşülen kişilerin yüzde 64,1'i ev işlerinde kadın kadar erkeğin de sorumlu olduğunu ifade etmiştir. Araştırmadan, kadın rolleriyle ilgili geleneksel kalıpların değişmekte olduğu, yerine eşitlikçi bir anlayışla ev içi işlerin eşlerin birlikte işbirliğiyle yaptıkları görevler olarak algılandığı sonucu çıkarılmıştır. Katılımcıların özellikle de ailede kadına yönelik şiddeti desteklemediği belirlenirken, görüşülen kişilerin yüzde 16,4'ü kadının itaat etmediğinde kocası tarafından dövülebileceğini, yaklaşık ¼'ü ise kadının kocasının tokadını sineye çekmesi gerektiğini düşünmektedir. Araştırmada, Türk toplumunda kadına yönelik şiddete izin vermeyen bir değer yargısının giderek güçlendiği görülmüştür. Görüşülen kişilerin yüzde 84,9'u bakıma muhtaç aile büyüklerinin aile içinde bakılması gerektiğini düşünürken, ebeveynlerine huzurevinde daha iyi bakılacağını düşünenlerin oranı yüzde 15,4'tür. Katılımcıların ¾'ü çocuklarının yaşlandıklarında kendilerine bakması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye'nin hızlı bir değişim sürecine girdiği ve bu süreçten en çok ailenin etkilendiğine dikkat çekilen araştırmada; değişim nedeniyle ortaya çıkan hukuksal, psikolojik ve sosyal konularda "aile danışmanlığı" merkezlerinin kurulması ve ailelere destek hizmetlerinin verilmesi önerilmiştir.

Teknoloji

Teknoloji, son yüzyılda büyük bir hızla ve tüm dünyayı etkisi altına alacak şekilde bireylerin ve toplumların hayatına nüfuz etmektedir. Özellikle aile yapısı ve aile içi ilişkileri en çok etkileyen teknoloji ürünleri radyo, televizyon, bilgisayar, cep telefonu ve internettir. Bu ürünlerin aileye, maalesef ki, olumsuz etkileri olumlu etkilerinden daha fazla olmuştur. Aile, bireyin sosyalleşmeyi öğrendiği en önemli ilk mekân iken, TV ve internetle birlikte aile, aynı evi paylaşan bireylerden oluşan bir topluluk haline gelmiştir. Sosyal ve duygusal paylaşımlar azalmış, bireyler aileden göreceği ilgi, sevgi ve desteği, dışarıda aramaya başlamıştır. Çocuk ve Medya Hareketi kapsamında, 6-18 yaş arasındaki çocukların kitle iletişim araçlarını (radyo, televizyon, internet, kitap/dergi/gazete, cep telefonu ve bilgisayar) kullanma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması (2013) adı altında yapılan araştırmanın sonuçları, teknolojinin aile üzerindeki etkilerini gözler önüne serer niteliktedir. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin yüzde 97,9'unun evinde televizyon, yüzde 73,7'sinde bilgisayar/tablet, yüzde 63'ünde internet erişimi, yüzde 44,6'sında sabit telefon, yüzde 38,3'ünde radyo bulunmaktadır. Öğrencilerin yüzde 52'sinin evinde kendisine ait odası bulunmakta ve kendine ait odası bulunanların yüzde 65,7'sini lise öğrencileri oluşturmaktadır. Kendisine ait odada televizyon bulunan öğrencilerin oranı yüzde 40, bilgisayar/tablet bulunanların oranı yüzde 80, internet erişimi olanların oranı yüzde 65, sabit telefonu olanların oranı yüzde 13,8 ve radyo bulunanların oranı ise yüzde 14'tür. Öğrenciler cep telefonuna günde ortalama 2 saat 39 dk, televizyona 1 saat 55 dk, internete 1 saat 48 dk, bilgisayar/tablete (internet dışında) 1 saat 34 dk, kitap, gazete, dergi (ders kitabı dışında) okumaya 1 saat 32 dk,

radio dinlemeye 58 dakika zaman ayırmaktadır. Öğrencilerin % 46.3'ünün cep telefonu var ve yüzde 75.5'inin cep telefonunda İnternet bağlantısı bulunmaktadır.

DPT tarafından 16-74 yaş grubu üzerinde hanelerde internet erişimini ve vatandaşların söz konusu teknolojilere ilişkin eğilimlerini saptamak amacıyla yapılan "Bilgi Toplumu İstatistikleri 2011" (DPT, 2011) başlıklı araştırma sonuçları da çarpıcıdır. Buna göre; işgücüne dâhil olmayan 15 yaş ve üstü ev işleriyle meşgul olan kişilerde internet kullanım oranı %11,9'dur. İnternet kullanım amacı olarak; birinci sırada e-posta gönderme (%72,8), ikinci sırada ise sohbet odalarına, haber gruplarına veya çevrimiçi tartışma forumlarına mesaj gönderme, anlık ileti gönderme yer almaktadır (%64,2). Bilgisayarı herhangi bir konuda eğitim almak amacıyla kullananlar %6,3'tür. Yine istatistiklere göre, Türkiye, kullanıcı sayısı bakımından dünya üzerinde 500 milyondan fazla kullanıcısı olan Facebook'ta tahmini 28 milyon kullanıcı hesabıyla ABD, Endonezya ve Birleşik Krallık'tan sonra 4. ülke konumundadır. Başka bir araştırmaya göre, Türkiye'deki ortalama bir kullanıcının Facebook üzerinde harcadığı süre, yaklaşık olarak haftada 29,7 saattir. 2011 itibarıyla, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ve tamamına yakını 'gelişmekte' olan 14 ülkede en çok ziyaret edilen internet sitesi Facebook'tur.

Kadının Çalışma Hayatına Girmesi

Sanayileşme ve sonrasında bilgi toplumuna doğru evrilen dünyamızda iş hayatı geleneksel toplumlardaki aile içi üretim tarzından dış mekânlardaki iş yerlerine taşınmıştır. Bunun yanı sıra iş hayatında giderek artan farklılaşma ve uzmanlaşma ile kas gücüne dayalı çalışma tarzı merkezi konumunu kaybetmiştir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru bu hızlı değişim sürecinde kadının çalışma hayatına katılımı da aynı doğrultuda değişiklik göstermiştir. Bu durum, iş hayatında kadına duyulan ihtiyacı artırmıştır. Aynı zamanda bu süreç, aile yapısında da değişikliklere neden olmuş ve her iki eşin çalıştığı çocuklu aile sayısında artış olmuştur. Ancak bu süreçte toplumun kadından beklediği rol ve davranışlarda benzer bir değişim söz konusu olmamıştır. Kadından bir tarafta aile içinde (çocuk bakımı, ev işleri, eşe bakmaktan sorumlu olma vb.) geleneksel rollerine uygun davranışlar beklenirken, diğer taraftan ona, eşit birey olarak iş hayatına katılma imkânı da sağlanmıştır (Eyüboğlu ve diğerleri, 2000).

Kadınların çalışma hayatında yer almalarının nedeni çoğu zaman ekonomik nedenlerle açıklanmaktadır. Günümüz ekonomik koşullarının zorlaması ailede bir bireyin çalışmasını yetersiz kılmakta çoğu zaman birden çok aile üyesinin çalışma hayatına girmesi zorunluluğunu beraberinde getirmektedir (Ortaylı, 2009, s.58). Bu tip durumlarda kadının çalışması ailenin gelirini arttırmak üzerindedir. Yani kadın, aile bütçesine katkı sağlamaktadır. Kadınların çalışma hayatına katılmalarının nedenleri arasında sayılan ekonomik zorunlulukların yanında; toplumsal yaşama katılmak, başarı kazanarak mutlu olmak, kişiliğini, kendine olan güvenini geliştirmek, boş zamanlarını değerlendirmek gibi sosyo-kültürel kazanımlar da mevcuttur (Doğan, 2009, s.52).

Kadınların çalışma hayatına girmelerinden ilk etkilenen aile üyeleri çocuklar olmuştur. Anneleri tarafından bakıma muhtaç bebeklerin, ilk eğitimlerini ve annelerine bağlı beslenmelerini tam ve doğru bir şekilde gerçekleştirememeleri, olumsuz etkilerin başlangıcı olarak görülebilir. Çalışma hayatında aktif rol alan kadınların, çift vardiya olarak çalıştıkları ve artı olarak yorulmaları bireysel sorun olarak görülse de aile içi sorunlara neden olmuştur (Karay, 1981, s.89). Nitekim Çarkoğlu Kalaycıoğlu'nun (2013) yaptığı araştırma sonuçları da bunu destekler niteliktedir. Buna göre; Aile için erkek ev dışında çalışarak ailenin ekonomik sürdürülebilirliğini sağlayacak temel aile üyesi konumundadır. Ancak, günümüzün sanayileşen ve kentli toplumunda erkeğin baba olarak tek başına ailenin mali yükünü hakkıyla taşımasının mümkün olmadığı da genel kabul görmekte, kadının (annenin) aile bütçesine mali katkıda bulunmasının da elzem olduğu görülmektedir. Buna karşılık erkeğin ev işlerinde eşine yardımcı olması gibi bir keyfiyetin var olması gerektiği de kabul görmemektedir. Dolayısıyla, bu koşullarda çalışmak durumunda kalan kadını müthiş bir iş yükü hem ev dışında hem de ev içinde beklemektedir. Çalışan kadınların onda dokuzuna yakını ev işleri dolayısıyla çalıştıkları işe yorgun gittiklerini, işlerine odaklanmakta zorlandıklarını ve gün içinde bitap düştüklerini beyan etmektedirler.

SONUÇ

Aile, bireyi ve toplumu etkileyen bir kurum olduğu gibi aynı zamanda birey ve toplumdaki da etkilenen bir sosyal kurumdur. Zaman içerisinde gerçekleşen her türlü değişim ve dönüşümün izlerine aile kurumunda rastlamak mümkündür. Bu değişim ve dönüşümler aile üzerinde kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz, bazı durumlarda hem olumlu hem de olumsuz etkilere yol açmıştır.

Her toplumda olduğu gibi Türklere de aile, hem etkileyen hem etkilenen konumuyla çeşitli değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Bu araştırmada, Türk ailesinde bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların beş ana başlık altında değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesidir.

Göç, Türklerin yaşamında eskiden beri var olan bir kavram olmakla beraber, son yüzyıl içerisinde sanayi inkılabı ile gelen işsizlik ve geçim sıkıntısı sorunu nedeniyle çalışmak için kırsaldan kente veya başka bir ülkeye göç etme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Terör ve savaş gibi nedenler de göçü zorunlu kılan bir diğer etmen olmuştur. Göçle birlikte geniş aile yapısı, çekirdek aile yapısına dönüşmeye başlamıştır. Göç edilen yerde varolan kültür ilk göç eden kuşakla onların çocukları olan ikinci kuşak arasında kültür ve değer farklılıklarına yol açmış bu da kültür çatışmasıyla birlikte aile içi çatışmalara neden olmuştur. Yoksulluk, aile içinde çalışan bireylerin artmasını zorunlu kılmış, bu da sosyal hayatın aile dışına taşınmasına sebep olmuştur. Toplumsal değerler Türk aile yapısını şekillendiren en önemli unsurlardan biridir. Toplumsal değerler, adeta bireyin olduğu kadar ailenin de toplum içindeki rol ve sorumluluklarını yazısız olarak belirleyen kurallar niteliğindedir. Dünyada ve Türkiye'de yıllar içinde meydana gelen her türlü toplumsal, siyasi ve ekonomik

değişim, aile ile ilgili değer yargılarını da değiştirmiştir. Teknolojik gelişmeler deyince aileyi etkileyen en önemli iki gelişmenin televizyon ve internet olduğu bir gerçektir. Teknolojik gelişmeleri, aile içi ilişkileri sosyallikten bireyselliğe sürükleyen, çoğu zaman da aileyi olumsuz etkileriyle şekillendiren bir unsur olarak görmek mümkündür. Kadınların çalışma hayatına girmesi, aileyi ayakta tutan en sağlam direk olarak nitelendirilen kadını doğrudan etkilemiş, dolaylı olarak da aile yapısı etkilenmiştir. Ekonomik sıkıntılar ya da kadının ekonomik özgürlüğe sahip olma isteği ile çalışma hayatına giren kadın, eş ve anne olma rollerini kimi zaman ikinci plana atmak zorunda kalmış, kimi zaman da hem işteki hem de evdeki rolleri birlikte üstlenmek durumunda kalarak maddi ve manevi olarak ağır bir yükün altında kalmıştır. Çalışmadan önce bakım verici rolüyle çocuklara ya da yaşlılara bakan kadının bu rolünü dışarıda başka kurumlar (kreş, bakımevi vb.) üstlenmiştir. Çalışan kadın, kariyerini ön planda tutarak çocuk sahibi olmayı ertelemiş ya da daha az çocuk yapmayı tercih etmiştir.

Dünden bugüne Türk aile yapısında her ne kadar değişim ve dönüşüme neden olan pek çok unsur söz konusu olmuşsa da batılı toplumların aile anlayışı ya da aile yapısında uğradıkları dejenerasyona Türk ailesi uğramamıştır. Görülmektedir ki, aile yapısı değişse de dönüşse de geçmişten günümüze devam etmekte olan değerler Türk aile anlayışının ve Türk ailesinin esas unsurlarının sapasağlam kalmasına hizmet etmiştir. Halen, Türk toplumu hem çağdaş hem de geleneksel özelliklerini özünde taşıyan ailesini temelde korumaya devam etmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, evliliğin en temel meşruluk sistemi olarak çalışması ve kadının annelik rolünün önemi bu özellikler arasında sayılabilir.

Son olarak, konuyu sosyolojik perspektiften ele alacak olan araştırmacılar için şu öneride bulunmak yerinde olacaktır: Aile üzerine yapılan psikolojik ve sosyolojik çalışmaların Türkiye’de gelişimi oldukça yenidir. Dolayısıyla aile konusunda yapılacak çalışmaların öncelikle Türkiye'nin toplumsal yapısına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için de Türk ailesinin tarihsel gelişimi ve kültürü iyice kavranmalıdır. Batı modellerinden aktarılan aileye ilişkin tipolojilerin Türk toplumuna uygunluğu sorgulanmalı ve toplumumuza en uygun tipolojilerin geliştirilmesine çalışılmalıdır. Batı toplumları ile Türk toplumu arasındaki farklılıklar gözetilerek, Türk toplumunun özgün yapısına, değerlerine, tarihine uygun olarak gerçekleştirilecek araştırmalar Türkiye’de aile gerçekliği, değişimi ve dönüşümü, tarihsel evreleri hakkında daha gerçekçi ve bilimsel verilere ulaşmaya yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKGÜR, Z. (1997). Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ARSLANTÜRK, Z., AMMAN, M. T. (2001). Sosyoloji. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- AVCI, M. (2010). İslam Öncesi Türk Devletlerinin Sosyal Hayatında Kadının Rolü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- BİLGİN, V. (2003). Fakih ve Toplum: Osmanlı’da Sosyal Yapı ve Fıkıh. İstanbul: İz Yayıncılık.
- BİREKUL, M., YILMAZ, F. M. (2001). Peygamber (sav) Günlerinde Sosyal Hayat ve Aile. Konya: Yediveren Yayınları.
- BOZKURT, V. (2005). Sosyoloji. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- CEBECİ, D. (2009). Tanzimat ve Türk Ailesi. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- ÇARKOĞLU, A., KALAYCIOĞLU, E. (2013). Türkiye’de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: Koç ve Sabancı Üniversitesi, İstanbul Politikalar Merkezi.
- ÇELİK, C. (2010). Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din: Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. Karadeniz Dergisi, Sayı:8
- DANIŞMEND, İ.H. (1994). Türk Irkı Niçin Müslüman Oldu. (3. Baskı). İstanbul: Burak Yayınları.
- DEMİR, Ö. ACAR, M. (1998). Sosyal Bilimler Sözlüğü. Ankara: Vadi Yayınları.
- DOĞAN, İ. (2000). Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DOĞAN, İ. (2001). Osmanlı Ailesi. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- DOĞAN, İ. (2009). Dünden Bugüne Türk Ailesi. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- DPT. (2011). Bilgi Toplumu İstatistikleri 2011. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı. DPT Yayın No: 2826.
- DÜZENLİ, F. (2011). Geleneksel Türk Ailesindeki Dönüşümün Sosyal Politikaya Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- ERKAL, M. E. (1999). Sosyoloji. (10. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- ERÖZ, M. (1977). Türk Ailesi. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- ERÖZ, M. (1991). Türk Ailesi: Aile Yazıları I. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- GIDDENS, A. (2000). Sosyoloji. (Çev. Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayınları.
- GÖKALP, Z. (2001). Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- GÖKALP, Z. (2005a). Türkçülüğün Esasları. (Haz. Kemal Bek). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- GÖKALP, Z. (2005b). Türkçülüğün Esasları. (Sadeleştiren: Yalçın Toker). İstanbul: Toker Yayınları.
- GÖKALP, Z. (2007). Türk Medeniyet Tarihi. Ankara: Elips Kitapları.
- GÜNAY, Ü., GÜNGÖR, H. (1999). Türk Din Tarihi. Kayseri: Laçın Yayınları.
- GÜNGÖR, E. (1999). Tarihte Türkler. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- GÜRBÜZ, M. (2007). Yüreğir'e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şehirleşme Sürecindeki Değişimi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi, 15, 1-2.
- GÜREŞCİ, E. (2009). Kırsal Göç ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22, 51-67.
- GÜREŞCİ, E. (2010). Türkiye'de Kentten Köye Göç Olgusu. Doğu Üniversitesi Dergisi, 11(1), 77-86.
- GÜREŞCİ, E. (2011). Türkiye'de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri. Hacettepe Üniversitesi Sosyoekonomi Dergisi, 15, 125-135.
- EL-ATİ, H. (2000). Nasıl Bir Aile? İstanbul: Pınar Yayınları.
- EYÜBOĞLU, A., ÖZAR, Ş., TANRIÖVER, H.T. (2000). Kenterde Yaşayan Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Boyutları. Başbakanlık K.S.S.G.M. Yayınları. Ankara: Cem Web Ofset.
- İŞİK, Ş. (2005). Türkiye'de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. Ege Coğrafya Dergisi, 14, 57-71.
- İÇLİ, G. (1999). Denizli İline Göç Eden Ailelerin Eğitime Bakış Açuları. PAÜ. Eğitim Fakültesi Dergisi, 5, 70-74.
- İLKARACAN, P. ve İLKARACAN, İ. (1998). 1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç. Bilanço 98: 75 Yılda Köylerden Şehirlere. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İÇDUYGU, A. ve SİRKECİ İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri. (edt: Oya Baydar). 75 Yılda Köylerden Şehirlere. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- KAFESOĞLU, İ. (1997). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- KARAY, R. H. (1981). Üç Mumlu Şamdan. İstanbul: Arkadaş Yayınları.
- KALKINER, N., KASAPOĞLU, A. (2011). Aile Sosyolojisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- KAYA, E. (2007) Kentleşme ve Kentlileşme. (2.Baskı). İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- KAYGALAK, İ. (2006). İzmir Karşıyaka-Çiğli Periferisinde Göçün Sosyo-Ekonomik Boyutları. Ege Coğrafya Dergisi, 15(2006), 87-1003.
- KİTAPÇI, Z. (1995). İlk Müslüman Türk Hükümdar ve Hakanları. (2.Baskı). Konya
- KOCAMAN, T. ve BEYAZIT S. (1993), Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri. Ankara: DPT Yayını.
- LOFLAND, J. SKONOVD, N. (1981). Conversion Motifs. Journal for the Scientific Study of Religion, 20, 373-385.
- ONAY, İ. (2012).Eski Türk Toplumunda Aile Düzeni Ve Bunun Dini, Siyasi Hayata Yansımaları. The Journal of Academic Social Science Studies. (5/6), ss. 347-357.
- ORTAYLI, İ. (2009). Osmanlı Toplumunda Aile. İstanbul: Timaş Yayınları.
- OZANKAYA, Ö. (199). Toplumbilim. İstanbul: Cem Yayınları.
- ÖZ, B. (1978). Türkiye'de Göç Olgusu. Sorunları ve Çözümü. İstanbul: Gençlik Basımevi.
- ÖZER, İ. (2004) Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme. Bursa: Ekin Kitabevi.

- RTÜK. (2013). Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması. RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı. Ankara: Bizim Matbaa.
- SAYIN, Ö. (1990). Aile Sosyolojisi: Ailenin Toplumdaki Yeri. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- T.C. BAŞBAKANLIK AİLE VE SOSYAL HİZMETLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2010). Türkiye’de Aile Değerleri. Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri.
- TURAN, O. (1999). Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi 1. (12.Baskı). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- TURAN, M.T. ve BEŞİRLİ, A. (2008). Kentleşme Sürecinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. Anadolu Psikiyatri Dergisi, (9), 238–243.
- TÜRKÖNE, M. (1995). Eski Türk Toplumunda Cinsiyet Kültürü. Ankara: Ark Yayınları.
- YAŞAR OCAK, A. (1999). Türkler, Türkiye ve İslam. İstanbul: İletişim Yayınları.
- YENİGÜL, S.B. (2005). The Effectcs of Migration on Urban. G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi, 18(2): 273–288.
- YILDIZ, H. D. (1981). İslamiyet ve Türkler. Ankara: DİBD Özel Sayı.
http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_demografisi